

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1929 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande vissa ändringar i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 182, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t avgiva påminnelser om de av riksdagen år 1925 ifrågasatta ändringarna i förbudslagen mot bolagsförvärv, nämligen dels beträffande reglering av stödskogsbegreppet inom Värmlands och Kopparbergs län och dels beträffande skyldighet för bolag att till staten och vederbörande kommun hembjuda köp av överloppsmark utöver föreskriven stödskog.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för motionärens hemställan, får utskottet hänvisa till motionens innehåll.

I. Fråga om ändring av stödskogsbestämmelserna för Värmlands och Kopparbergs län.

I det förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, som genom proposition nr 205 förelades 1925 års riksdag, hade de i 1906 års förbudslag givna reglerna angående stödskogens beräkning icke medtagits. Andra lagutskottet framställde i sitt över propositionen avgivna utlåtande, nr 33, vissa erinringar mot förslaget att låta stödskogsbestämmelserna helt försvinna ur den ifrågavarande förbudslagstiftningen. Utskottet yttrade härjämte följande:

Historik.

Utskottet har icke kunnat undgå att taga i beaktande vissa anmärkningar, som framställts mot de nuvarande stödskogsbestämmelserna, såvitt angår Värmlands län samt de delar av Kopparbergs län, som falla under 1906 års lag.

Förstnämnda län är, enligt nämnda lag, i fråga om stödskogsberäkningen uppdelat i tre olika delar. Beträffande var och en av dessa skall för varje självständigt jordbruk till stödskog hänföras *dels* viss fix areal medelgod skogsmark (respektive 15, 10 och 5 hektar) *dels ock* därutöver visst område dylik mark, som skall beräknas i storleksförhållande — respektive tre gånger, två gånger och lika stort för de tre olika delarna av länet — till vederbörande

jordbruks åkerareal. En dylik långt gående specialisering av bestämmelserna i samband med sockenvis gjorda geografiska avgränsningar, vilka naturligen i tillämpningen komma att understundom te sig något godtyckliga, måste i och för sig vara föga önskvärd. Viktigare är emellertid, att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, de i lagen angivna stödskogsarealerna, såvitt angår de norra och nordvästliga delarna av länet, vilka äro utpräglade skogsbygder av norrländsk natur, varit otillräckliga för att motsvara de merendels små och svaga jordbrukens behov av tillgång å saluskog.

Beträffande de delar av Dalarne, för vilka 1906 års lag gäller, stadgas i denna, att till stödskog skall hänföras vad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fåbodskog. De allmänna storskiftesförrättningarna i Dalarne, vid vilka socknarna utgjort skifteslag, hava mestadels verkställts, så att inägojorden delats mellan de olika hemmanen, medan beträffande skogsmarken uppdelning skett blott mellan byalagen. Sistnämnda uppdelningar äro närmast att anse såsom en avvitringsåtgärd. Vid dessa bydelningar utlades skogen ofta i olika skiften, som betecknats med hemskog, fåbodskog och utskog, men även andra växlande benämningar hava använts. När uppdelning av byskogen å de särskilda hemmanen sedermera företagits, verkställdes den till en början i form av särskilda storskiftesförrättningar, men skedde senare med tillämpning av skiftesstadgans bestämmelser. Vid de såsom storskiftesförrättningar handlagda skogsåbodelningarna fick enligt gällande föreskrifter skogen läggas i tre skiften: hemskog, fåbodskog och utskog, men något tvång fanns ej att utlägga så många skiften. Huruvida särskilt utskogsskifte behövde utläggas för någon delägare och på vilket av byns skilda skogsområden detta skifte kom att förläggas, var helt beroende på de för skiftesläggning i allmänhet bestämmande omständigheter. Då skogsåbodelning sålunda skett genom förrättning, som kan rubriceras såsom storskifte, blir den därvid använda beteckningen å skogsskiftena avgörande för frågan vad som skall hänföras till stödskog enligt 1906 års lag. Har nämnda delning däremot ägt rum enligt de i skiftesstadgan meddelade bestämmelser, läser enligt rättsfall den beteckning, som använts vid bydelningen, vara avgörande i berörda hänseende. En hemmansägare, som av någon anledning fått sin huvudsakliga och för hemmanet alldeles nödvändiga skogsmark utlagd å byns utskogsskifte, torde alltså vara oförhindrad att avyttra denna, medan däremot en annan hemmansägare, som fått hela sitt skogsbelopp utlagt å mark, som vid bydelningen benämnts hemskog och fåbodskog, icke får sälja någonting alls, hur riklig skogstillgången än må vara. På grund av nu angivna förhållanden hava de nuvarande stödskogsbestämmelserna för Dalarne kommit att i praktiken verka ytterst ojämnt och otillfredsställande. Härtill kommer, att samma bestämmelser icke, såsom fallet är beträffande Värmland, hänföra sig till befintliga självständiga jordbruk utan till hemman. Med hänsyn till den långt gående jorddelningen i Dalarne har jämväl på denna grund olämpligheten av de nuvarande bestämmelserna kommit att starkt framträda. Slutligen bör beaktas, att de i 1906 års lag inrymda stödskogsbestämmelserna äga giltighet allenast beträffande vissa delar av Kopparbergs län, nämligen Nedan-Siljans, Ovan-Siljans och Väster-Dals fögderier samt Envikens och Svärdsjö socknar, samt att befogade anmärkningar framställts mot den sålunda gjorda uppdelningen av länet.

Med hänsyn till det anförda har utskottet funnit önskligt, att beträffande Värmlands och Kopparbergs län utredning företages angående behovet av ändrade bestämmelser i fråga om vad som skall hänföras till stödskog samt i vad mån det kan anses av förhållandena påkallat, att motsvarande föreskrifter utfärdas jämväl för de delar av Kopparbergs län, som icke falla under tillämpningen för 1906 års lag; och förordar utskottet avlåtandet av en skrivelse till Kungl. Maj:t i nu angivna syfte.

På hemställan av utskottet avlät riksdagen den 3 juni 1925 till Kungl. Maj:t en skrivelse, däri riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående behovet beträffande Värmlands län och de i 5 § av den av riksdagen antagna lagen om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom omförmälda delarna av Kopparbergs län av ändrade bestämmelser i fråga om vad som skall hänföras till stödskog samt i vad mån motsvarande föreskrifter kunna anses önskvärda jämväl för andra delar av sistnämnda län, än nyss sagts, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Över riksdagens berörda framställning har Kungl. Maj:t infordrat utlåtanden från länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län samt domänstyrelsen och Dalautredningen, den senare såvitt angår Kopparbergs län. Härjämte har Sveriges skogsägareförbund utan anmodan inkommit med yttrande. Länsstyrelserna hava vid sina utlåtanden fogat yttranden från vederbörande skogsvårdsstyrelse och hushållningssällskaps förvaltningsutskott, varjämte länsstyrelsen i Kopparbergs län överlämnat yttranden från åtskilliga kommunalnämnder ävensom en av överlantmätaren i länet i ärendet verkställd utredning.

Länsstyrelsen i Värmlands län ävensom länets *skogsvårdsstyrelse* och *hushållningssällskapets förvaltningsutskott* hava ansett, att nu gällande särbestämmelser för Värmlands län om vad som skall hänföras till stödskog icke äro behöfliga samt hemställt, att berörda särbestämmelser måtte utgå ur lagen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har såsom sin mening uttalat, att beträffande de delar av länet, för vilka särskilda bestämmelser rörande stödskog icke funnes, sådana bestämmelser icke heller syntes vara av behovet påkallade, och att 1925 års förbudslags allmänna bestämmelser finge anses ändamålsenliga. Med avseende å de delar av länet, för vilka särskilda bestämmelser om stödskog nu gällde, torde begreppet stödskog på grund av jordsplittringen i övre Dalarna knappast kunna fastslås på ett samtidigt uttömmande och efter de säregna förhållandena i de olika orterna ändamålsenligt sätt. Lagens bestämmelser angående stödskog borde därför upphävas och frågor rörande bolags förvärv av fast egendom borde prövas från fall till fall i likhet med vad som ägde rum i övriga delar av riket.

Överlantmätaren i Kopparbergs län har framhållit, att med hänsyn till de skiftande förhållandena inom det övre Dalalaget, varom här vore fråga, det vore ogörligt att uppställa någon arealgräns för stödskog eller något visst förhållande mellan inägor och stödskog. Bestämmelserna om stödskog borde icke slopas. I fråga om de delar av länet, som lagens bestämmelser i nu ifrågasvarande hänseende avsåge, torde man näppeligen kunna erhålla en bättre regel än den som synes därmed hava varit avsedd, nämligen att hemskog och fåbodskog borde bibehållas åt jordbrukaren, medan bolagen för eventuella förvärv finge hålla sig till utskogarna. Denna regel borde bibehållas, måhända något ändrad i formuleringen, så att dess i vissa fall påvisbara stelhet bleve minskad. Ordet »betecknas» i 5 § mom. b) i 1925 års lag borde lämpligen utbytas mot

ett mindre strängt uttryck, exempelvis »uppenbarligen utlagts» eller »avsetts» eller »beräknats». Härigenom komme vid prövningen skogsskiftets verkliga karaktär av hemskog, fäbodskog eller utskog att vara avgörande. Viss ändring i lagtextens beskrivning över området för lagrummets verkan vore vidare påkallad bl. a. med anledning av ändrad fögderiindelning och har i detta avseende föreslagits följande formulering:

»Inom Nedansiljans fögderi med undantag för Kopparbergs och Aspeboda socknar, Ovansiljans fögderi, Västerdals fögderi med undantag för Säfsnäs socken samt Envikens, Svärdsjö och Svartnäs socknar av Falu fögderi i Kopparbergs län. — — — — —»

Med hänsyn till den långt gående jorddelningen i Dalarne borde vidare för ifrågavarande områden stödskogsbestämmelserna hänföra sig till brukningsdelar och icke till hemman. Bestämmelser i detta syfte borde alltså för de trakter, som undergått storskifte på bekostnad eller med understöd av staten, lämpligen inflyta i 1925 års lag.

För andra delar av länet än de ovan angivna torde skäl saknas att införa särskilda stödskogsbestämmelser. Den allmänna regeln i 1925 års lag borde vara tillräcklig i detta avseende.

Skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län ävensom *hushållningssällskapets förvaltningsutskott* inom länet hava ansett, att lagens stödskogsbestämmelser lämpligen borde kunna utsträckas att omfatta *hela* Kopparbergs län. I lag torde icke kunna fastslås, vad som skall anses såsom nödig stödskog ej heller fastställas någon viss bestämd arealenhet, efter vilken stödskogen skall beräknas, utan bör frågan om vad i varje fall är att anse som nödig stödskog göras till föremål för utredning från fall till fall.

Av de *kommunalnämnder* inom *Kopparbergs län*, vilka begagnat tillfället yttra sig i ärendet, hava några hållit före, att behov av ändrade bestämmelser om vad som borde hänföras till stödskog icke föreligga. Vissa kommunalnämnder hava påpekat, att beteckningen på skogen icke lär vara avgörande i fråga om vad som skall anses utgöra stödskog utan att fastmera hänsyn därvid bör tagas till den areal produktiv skogsmark, varöver en fastighet förfogade. Ett flertal kommunalnämnder hava förfäktat den uppfattningen, att all skog, såväl hemskog och fäbodskog som utskog bör hänföras till stödskog och sålunda vara undantagen för försäljning till korporationer av det slag 1925 års lag avsåge. Det har även framhållits, att prövningen av vad som skall hänföras till stödskog icke borde begränsas till varje hemman- eller fastighetsdel, utan borde hänföra sig till varje fastighetsägares hela innehav av inägojord och skogsmark.

Domänstyrelsen har, under framhållande av att den enligt lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom förskrivna till Kungl. Maj:t förlagda prövningen i varje särskilt fall av fråga om tillstånd för bolag eller förening att förvärva fastighet vore avsevärt mera ingående och ägnad att bättre trygga bondejordbrukens behov av skogstillgång än den som förekommit enligt 1906 års förbudslag och att således de i 5 § av 1925 års förbudslag givna bestämmelserna icke torde hava

samma betydelse som enligt tidigare gällande lag, likväl ansett det önskvärt, att, då nämnda bestämmelser skola tjäna till ledning vid Kungl. Maj:ts prövning av ansökan om jordförvärv i skilda fall, de vore så avpassade efter rådande förhållanden, att undantag från däri givna regler mera sällan behöfve förekomma.

Beträffande Värmlands län, vilket, med hänsyn till de inom länet på grund av dess stora utsträckning i hög grad olikartade jordbruksförhållandena, i fråga om stödskogsberäkningen vore uppdelat i tre delar, den norra, den mellersta och den södra delen, har domänstyrelsen ansett avgränsningen av nämnda tre områden vara rätt väl avvägd och har icke tilltrött sig kunna lämna förslag till en lämpligare fördelning av länet. Då emellertid jordbruket inom det norra och även delvis inom det mellersta området i allmänhet icke torde hava förutsättningar att enbart för sig kunna lämna sin innehavare skälig bärgning, utan denne därjämte måste vara hänvisad antingen till rätt stor arbetsförtjänst utanför fastigheten eller ock till möjlighet att från egen avsaluskog erhålla en ej alltför ringa inkomst, och då beträffande de norra och mellersta områdena den skogsavkastning till avsalu, som torde kunna påräknas enligt nu gällande bestämmelser, måste anses vara väl ringa för avsett ändamål, har styrelsen föreslagit en ändring av de i 1925 års lags 5 § angivna reglerna för stödskogens beräkning på så sätt, att inom Värmlands län till stödskog skulle hänföras till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark av följande omfattning, nämligen:

- 20 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot 4 gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom det norra området;
- 10 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot 3 gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom det mellersta området; samt
- 5 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett med åkerarealen lika stort område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom det södra området.

I fråga om Kopparbergs län har styrelsen ansett gällande bestämmelser om vad som inom länet vore att hänföra till stödskog icke tillfredsställande. Där- emot har styrelsen ansett, att de principer, på vilka motsvarande bestämmelser för Värmland vore byggda, vara så bärande, att de böra vinna tillämpning även för Kopparbergs län och därvid icke blott för dess övre i 5 § av 1925 års förbudslag angivna delar utan även för den återstående delen av länet.

Förslagsvis bör enligt styrelsens mening länets uppdelning i avseende på stödskogsbestämmelserna kunna ske på följande sätt:

I. Övre området: Särna och Idre tingslag, Älvdals, Orsa, Mora och Malungs tingslag samt Ore socken av Rättviks tingslag;

II. Mellersta området: Rättviks tingslag utom Ore socken, Leksands och Gagnefs tingslag, Näs tingslag samt Svärdsjö och Envikens socknar av Falu norra tingslag;

III. Nedre området: Falu norra tingslag utom Svärdsjö och Envikens socknar, Falu södra, Hedemora och Västerbergslags tingslag samt Folkare härad.

I enlighet härmed har domänstyrelsen föreslagit, att mom. b) av 5 § i 1925 års lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»b) inom Kopparbergs län till skogsbörd duglig och i förhållande till inägor-na bekvämt belägen mark av följande omfattning, nämligen:

30 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot 4 gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Särna och Idre tingslag, Älvdals, Orsa, Mora och Malungs tingslag samt Ore socken av Rättviks tingslag;

15 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot 3 gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Rättviks tingslag utom Ore socken, Leksands och Gagnefs tingslag, Nås tingslag samt Svärdsjö och Envikens socknar av Falu norra tingslag;

5 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett med åkerarealen lika stort område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Falu norra tingslag utom Svärdsjö och Envikens socknar, Falu södra, Hedemora och Västerbergslags tingslag samt Folkare härad;

skolande följaktligen, då skogsmarken är under medelgodhet, en motsvarande ökning ske av den beräknade stödskogens areal, och må, då skogsmarken är över medelgodhet, en motsvarande minskning kunna äga rum.»

Från *Dalautredningens* sida har gjorts gällande, att den under b) i 5 § av lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom intagna särskilda stödskogsbestämmelsen för Dalarne verkade ojämnt och otillfredsställande, och att de olägenheter, som torde vidlåda varje annan schematisk regel, mer än någonsin komme att göra sig gällande i Dalarne. Husbehovet av skog kunde i detta landskap icke sägas stå i direkt förhållande till jordtalet, och behovet av saluskog, som särskilt i övre Dalarne vore en viktig faktor vid bestämmande av stödskogen, snarare ökades i den mån jordtalet minskades.

För Dalaförhållanden mindre lämplig vore även den allmänna bestämmelsen i 4 § 1 st. 2 p. av 1925 års lag, att vid fastställande av vad som skulle anses såsom stödskog, hänsyn skulle tagas till behovet av skog för återstående del av det hemman, varifrån förvärvet vore avsett att göras. Då särskilt i övre Dalarne, där jorden ännu till övervägande del torde ligga i storskifte, vore regel, att en och samma person tillhöriga, i sambruk nyttjade ägor utgjordes av andelar i ett flertal hemman, borde väsentligt mera betryggande resultat upp-nås, om hänsyn toges till hela brukningsdelens tillgång till och behov av skogs-mark.

På grund härav har Dalautredningen föreslagit en ändring av berörda bestämmelser av sådan innebörd, att prövningen beträffande Kopparbergs län i dess helhet komme att avse hel brukningsdel och att den i 5 § av 1925 års förbudslag under b) närmare angivna schematiska regeln måtte utgå utan att ersättas av annan dylik.

Sveriges Skogsägareförbund har uttalat, att för närvarande behov icke torde föreligga av en ändring av gällande stödskogsbestämmelser i vad de rörde

Värmlands län. Nuvarande stödskogsbestämmelser beträffande Kopparbergs län vore emellertid synnerligen olämpliga. I länets norra och mellersta delar vore att hänföra till stödskog vad som vid storskifte betecknats såsom hemskog och fåbodskog. Utskogarna däremot ansåges såsom överloppsskog. Det finnes enligt förbundets mening icke det ringaste samband mellan fastigheternas växlande behov av stödskog och deras innehav av hem- och fåbodskog. Inom Kopparbergs län torde det möta svårigheter att fastställa några allmängiltiga regler för stödskogens omfattning. Det torde därför kunna antagas vara mest ändamålsenligt, att några minimiarealer för stödskogen i Dalarne icke angäves i lagen utan att det överlättes till Kungl. Maj:t att från fall till fall fastställa stödskogens storlek. Alternativt föreslogs, att stödskogens omfattning bestämdes såsom i Värmland efter en rörlig skala, i vilken hänsyn vore tagen dels till de olika fastigheternas åkerareal och dels till jordbrukens allmänna bärighet i olika delar av länet. Beträffande Kopparbergs län borde alltså enligt förbundets uppfattning de i 5 § av 1925 års lag intagna särskilda stödskogsbestämmelserna rörande vissa delar av nämnda län antingen helt utgå eller ersättas med stadganden om stödskogsarealer efter en rörlig skala, avpassad efter jordbrukens storlek och geografiska läge.

II. Fråga om skyldighet för bolag och förening att till inlösen av staten och vederbörande kommun hembjuda vissa förvärv av skogsmark.

Förslag angående skyldighet för bolag och föreningar att till kronan och vederbörande kommun hembjuda vissa förvärv av skogsmark hava flera gånger framförts i offentliga utredningar och i riksdagen.

Historik.

I reservation till norrlandskommitténs år 1904 avgivna betänkande, vilket ju ligger till grund för den norrländska förbudslagen, anförde sålunda herr Lindhagen, med instämmande av en annan kommittéledamot, att man borde medgiva, att från hemman och böndernas fria disposition finge genom försäljning till bolag skiljas så mycket av skogen, som lämpligen kunnat avsättas till eller ingå i allmänning. Dessa försäljningar borde dock, innan de finge gå i verkställighet, hembjudas kronan och vederbörande kommun med företrädesrätt för kommunen att övertaga köpet. Ett sådant övertagande borde helst underlättas genom beredandet av möjlighet till låneunderstöd.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition till 1906 års riksdag med förslag till norrländsk förbudslagstiftning väcktes motion med yrkande bl. a., att i nämnda förslag upptagen bestämmelse angående fri förvärvsrätt för bolag och förening beträffande skogsmark, som ej vore att hänföra till stödskog eller odlingsområde, måtte utgå eller ock stadgande meddelas, att förvärv av dylik mark skulle hembjudas stat och vederbörande kommun till inlösen med företrädesrätt för kommunen. Detta yrkande vann emellertid icke beaktande vid lagförslagets antagande.

Vid 1907 års riksdag hemställdes i väckt motion om ändring i 1906 års lag i enlighet med nyssnämnda yrkande vid föregående års riksdag. Lagutskottet avstyrkte berörda hemställan och första kammaren fattade beslut i enlighet

härmed. Andra kammaren beslöt däremot för sin del avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till sådan ändring i 3 § av lagen, att hembudsskyldighet, på sätt i motionen yrkats, bleve föreskriven.

Vid 1908 års riksdag framfördes motionsvis yrkande enligt det av andra kammaren vid 1907 års riksdag sålunda fattade beslutet. Sedan lagutskottet tillstyrkt bifall till detta yrkande, beslöt andra kammaren i enlighet därmed, medan åter första kammaren avtog utskottets hemställan.

Förslag av enahanda innebörd framfördes vid 1909 och 1910 års riksdagar samt biföllos av andra, men avstogs av första kammaren.

I jordundersökningens år 1915 avgivna betänkande angående jordförhållandena i Värmlands län, vilket bl. a. innehöll förslag om utsträckande av den norrländska förbudslagstiftningen till att gälla även för nämnda län, uttalades, att nämnda lagstiftning borde förses med tillägg angående hembudsskyldighet eller förköpsrätt i huvudsaklig överensstämmelse med förut omnämnda förslag därutinnan. Emellertid framhölls, att en dylik förköpsrätt icke torde bli antagen att vinna tillämpning ensamt på Värmlands län utan allenast i samband med annan lagstiftning i ämnet, gällande för de nordligare delarna av riket eller eventuellt även för andra trakter.

Frågan förelåg jämväl vid 1925 års riksdag i samband med behandlingen av den förenämnda propositionen om bolagsförbudslagen. I motion nr 283 i första kammaren yrkade herr Lindhagen, att, för den händelse skogsmark finge förvärfvas av bolag eller förening enligt första stycket av 4 § i den föreslagna förbudslagen, riksdagen måtte besluta dels det tillägg till nämnda lagförslag, att förvärvet skall hembjudas till stat och kommun med företrädesrätt för den senare att inom viss tid övertaga detsamma, dels ock hänvändelse till regeringen om åtgärder eller förslag i syfte att ur tillgängliga fonder eller annorledes måtte beredas kommuner lånekredit för övertagande av dylikt förvärv och att penningar även ställdes till statsverkets förfogande för sådant förvärv.

I sitt ovannämnda utlåtande, nr 33, anförde andra lagutskottet härom följande:

Frågan om skyldighet för bolag och förening att vid förvärv av skogsmark, som enligt 1906 års lag ej är att räkna till stödskog eller odlingsområde, hembjuda förvärvet till kronan och vederbörande kommun kommer visserligen, därest, på sätt föreslagits och av utskottet förordats, den fria förvärvsrätten för bolag och föreningar till dylik mark bortfaller, att befinna sig i ett i viss mån ändrat läge. Emellertid läser beviljad koncession för angivna slags samfälligheter icke kunna anses innebära, att det ej varit lämpligare, om det med förvärvet avsedda område kunnat komma i statens eller vederbörande kommuns ägo. Ur samhällets synpunkt torde det tvärtom ofta hava varit önskligt, att så kunnat ske. Bildande av stats- och kommunalskogar har ju länge ansetts vara av stor betydelse för genomförande av ett rationellt skogsbruk, tillgodoseende kravet på såväl intensitet som uthållighet. Vad kommunalskogarna angår har dessutom med rätta framhållits, att de tillföra vederbörande kommuner avsevärda och välbehövliga ekonomiska fördelar. Att den föreslagna hembudsskyldigheten skulle i icke ringa mån underlätta möjligheterna för åstadkommande av sålunda såsom önskvärda ansedda förvärv, torde vara otvivelaktigt. Ut-

skottet finner sig därför böra förorda verkställandet av utredning, huruvida och på vad sätt hembudsskyldighet i förut angivet hänseende må kunna genomföras. Denna utredning torde dock lämpligen böra begränsas till att avse sådana förvärv, som avses i andra punkten av första stycket i 4 § i ovan omnämnda förslag till förbuds lag och vilka motsvara de med tidigare förslag om hembudsskyldighet avsedda förvärven av annan skogsmark än stöds skog och odlingsområde. Vid den förordade utredningen synes ock lämpligen böra tagas under öfvervägande, i vad mån särskilda åtgärder böra vidtagas för att kommuner må kunna genom statens försorg erhålla lånekredit för övertagande av hembygdets förvärv.

I den förut nämnda skrivelser den 3 juni 1925 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt skyldighet må kunna stadgas för bolag och förening, som erhåller tillstånd till förvärv av fastighet jämlikt andra punkten av första stycket i 4 § av den riksdagen förelagda lagen om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, att till inlösen av staten och vederbörande kommun hembjuda det sålunda skedda förvärvet, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Med anledning av riksdagens sistnämnda framställning anbefallde Kungl. Maj:t den 12 juni 1925 domänstyrelsen ävensom länsstyrelserna — efter hörande av vederbörande skogsvårdsstyrelse och hushållningssällskaps förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd samt efter det tillfälle att avgiva yttrande lämnats vederbörande kommunalnämnder — att före den 1 januari 1926 inkomma med utlåtanden i de hänseenden, som angåvos i riksdagens skrivelse, samt angående innehållet av de bestämmelser, som kunde finnas erforderliga; och bestämde Kungl. Maj:t tillika, att tillfälle skulle lämnas styrelserna för Svenska landstingsförbundet, Svenska landskommunernas förbund och Sveriges skogsägareförbund att inom samma tid inkomma med yttranden i nyss angivna avseenden. Samtliga yttranden hava inkommit.

I det öfvervägande flertalet av de avgivna yttrandena har den ifrågasatta hembudsskyldigheten mötts av en mycket stark kritik. Endast länsstyrelserna i Västmanlands och Kopparbergs län, Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Jämtlands län, Stockholms stads fastighetsnämnd och några kommunalnämnder hava uttalat sig till förmån för hembudsskyldighet.

De huvudsakliga invändningarna, som framställts mot förslaget, äro följande.

Redan enligt nu gällande bestämmelser finnes möjlighet att taga hänsyn till statens eller kommuners eventuellt föreliggande intresse att förvärva områden, varom vore fråga. Den prövning, som enligt 1925 års bolagsförbuds lag föreginge meddelande av tillstånd till fastighetsförvärv, finge anses utgöra full garanti för att statens och kommunernas behov i detta avseende väl tillgodosåges. Uti det omfattande utredningsförfarande, som enligt nämnda lag föreginge ärendets prövning hos Kungl. Maj:t, inginge bland annat yttrande av kommunalnämnden eller annan kommunal myndighet i orten. Vid Kungl. Maj:ts prövning av frågan måste därför hänsyn tagas till, huruvida statliga

eller kommunala intressen borde föranleda avslag å den föreliggande framställningen.

Införande av hembudsskyldighet av föreslagen omfattning kunde befaras medföra minskad efterfrågan å sådana fastigheter, vilkas förvärv kunde antagas vara av intresse för staten eller kommun, och därmed inverka på dylika fastigheters värde till förfång för deras ägare samt komme med all sannolikhet att verka till ytterligare inskränkning i och försvärande av den lojala fastighetshandeln, varigenom det fria näringslivet komme att lida skada.

Några större svårigheter föreläge icke för stat och kommuner att för rimligt pris förvärva de fastigheter, av vilka de kunde vara i behov. Förslaget om hembudsskyldighet vore verklighetsfrämmande och opraktiskt.

Ett stadgande om hembudsskyldighet komme att i praktiken närmast verka såsom ett förbud för bolag och föreningar att förvärva fastigheter av det slag, varom här vore fråga, och den i lag medgivna rätten till dylika fastighetsförvärv komme därigenom att bliva mer eller mindre illusorisk. Bland annat bleve en följd av en dylik bestämmelse, att en kommun, inom vars område fastigheten vore belägen, skulle kunna, ehuru den vore spekulant på densamma och ehuru dess ledande organ författningsenligt blivit hörda i ärendet, ställa sig alldeles passiv under ärendets utredning i det säkra medvetandet, att köpet i fråga, sedan Kungl. Maj:ts beslut i ärendet fattats, i allt fall bleve kommunen hembjudet.

Ur skogsvårdssynpunkt vore endast förmånligt, att landets skogstillgångar befunne sig i händerna på ägare, som vore i stånd att ägna dem rationell vård och därav hade särskilt intresse. Ur denna synpunkt vore lämpligt att staten fortfarande inköpte lämpligt belägna skogsmarker samt att allmänningsskogar av skilda slag bildades. För detta ändamål vore emellertid stadganden om hembudsskyldighet för bolag och förening beträffande fastighetsförvärv, som gjorts enligt 4 § av 1925 års lag, varken behöfliga eller lämpliga. Bolag och föreningar beflitade sig i regel om god skogsvård, och det vore icke hos dessa skogsägare, som risken för skogsskövling eller bristfällig skogsskötsel vore särskilt framträdande. Bolags och föreningars redan starkt kringskurna möjligheter till förvärv av skogsmark borde därför icke ytterligare inskränkas till förmån för andra, vilkas skogsskötsel icke stode framför dessa sammanslutningars. En hembudsskyldighet vore mången gång ägnad att lägga hinder i vägen för sådana arronderingar av skogsmark i bolags eller förenings ägo, som vore förenliga med samhällets intressen.

Hembudsskyldighetens betydelse komme sannolikt att bliva ringa.

Domänstyrelsen har härutöver i sitt yttrande framhållit: Därest ifrågasatt bestämmelse om hembudsskyldighet för enligt 2 punkten av 4 § i 1925 års förbudslag förvärvad fastighet vunne tillämpning, syntes uppenbart, att bolag eller föreningar icke komme att vidtaga åtgärder i syfte att erhålla tillstånd till förvärv av sådana fastigheter, för vilkas övertagande det kunde antagas att staten eller vederbörande kommun hade intresse. Hembud, varå staten eller kommun kunde hava anledning reflektera, torde alltså icke vara att emotse, i följd varav den ifrågasatta hembudsskyldigheten i och för sig icke syntes

kunna främja det syfte, som med stadgandet avsetts, nämligen att väsentligt underlätta möjligheterna för åstadkommande av fastighetsförvärv för bildande av stats- eller kommunalskogar. I övrigt kunde ej obetingat fastslås, att det vore till given fördel för det allmänna, att staten underlade sig skogsfastigheter i den omfattning, som även med beaktande av ekonomiska synpunkter vore möjlig. Visserligen syntes staten ej böra draga sig undan, då tillfälle bjödes att för ett med hänsyn till rådande förhållanden fullt acceptabelt pris förvärva även större skogskomplex, men huvudvikten beträffande statens skogspolitik borde dock läggas på åtgärder, varigenom dels redan befintliga statsdomäner erhöles förmånligare arrondering, dels skötseln och den ekonomiska förvaltningen av statsskogarna bleve den bästa möjliga. Där genom fondbildning eller eljest kommuner hade sådan ekonomisk ställning, att de kunde inlåta sig på förvärv av skogsfastigheter, torde ej heller för dem möta nämnvärd svårighet att härför uppbringa lämpligt belägna områden. Här lika väl som beträffande statsskogarna borde dock givetvis markinköp icke komma till stånd, så framt icke säker utsikt funnes för att gjorda uppoffringar bleve till fullo ersatta av kommande intäkter från skogen.

Av de myndigheter m. fl., som uttalat sig till förmån för den ifrågasatta hembudsskyldigheten, har anförts bl. a. följande.

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Ett stadgande om hembudsskyldighet borde hava den avfattningen, att Kungl. Maj:t skulle äga att i förekommande fall avgöra, huruvida hembud skulle ske eller icke, ävensom att erforderlig utredning i förevarande avseende skulle åtfölja ansökningen, då den överlämnades till Kungl. Maj:t.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Övervägande skäl talade för en lagstiftning i enlighet med riksdagens skrivelse. Väl kunde antagas, att hembudsskyldighet av ifrågavarande beskaffenhet kunde komma att i en del fall verka nedtryckande på värdet av skogsfastigheter till men för den enskilde jordägaren. De erfarenheter, som inom länet vunnits i fråga om värdet av socken- och häradsallmänningar, utgjorde emellertid en kraftig maning till fullföljande av utvecklingen i samma riktning. Dylåka allmänningar utgjorde en varaktig tillgång för den jordägande befolkningen, vars värde måste skattas synnerligen högt. Bolagens jordförvärv inom länet hade vidare nått en sådan utsträckning, att en ytterligare ökning av bolagens förvärv av skogsfastigheter icke kunde anses önskvärd.

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott: Ur skogsvårdssynpunkt skulle det i vissa fall vara till gagn, därest hembudsskyldighet bleve för vissa skogsägare under vissa förutsättningar i lag föreskriven. Den allra största försiktighet och den omsorgsfullaste prövning i varje särskilt fall vore i så fall av nöden vid lagens tillämpning. Skyldighet borde alltså stadgas för bolag och förening att i vissa fall hembjuda fastighet till staten och den kommun, inom vilken fastigheten vore belägen — med företrädesrätt för kommunen.

Skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län: Den ifrågasatta föreskriften kunde möjligen att verka nedsättande på dylåka skogsfastigheters värde och kun-

de därigenom viss skada komma att tillskyndas enskilda jordägare, men å andra sidan syntes bolagens jordförvärv hava nått den utsträckning i länet, att en ytterligare utökning av bolagens förvärv av skogsfastigheter ej torde få anses önskvärd i annan form än som arrondering av redan gjorda förvärv.

Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län: Bestämmelser av ifrågasatt art torde vara såväl gagneliga för skogsvården som nationalekonomiskt sett lämpliga, då härigenom ytterligare en del skogsfastigheter komme att skötas enligt principerna för uthålligt skogsbruk.

*Kungl.
Maj:ts
beslut såvitt
angår hem-
budsskyldig-
heten till stat
och kommun.*

Riksdagens förenämnda skrivelse den 3 juni 1925 anmälades i statsrådet den 7 december 1928, därvid Kungl. Maj:t beslöt, att skrivelsen, såvitt den avsåge stadgande om skyldighet för bolag och förening att till inlösen av stat och kommun hembjuda vissa jordförvärv, icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

Utskottet.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har den av riksdagen begärda utredningen rörande spørsmålet om revision av de i bolagsförbudslagen intagna stödsbudsbestämmelserna för Värmlands och Kopparbergs län numera slutförts. Sedan yttrandena inkommit, är ärendet beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Då ärendet, såsom dessa yttranden giva vid handen, är av synnerligen invecklad natur, torde anledning att, såsom i motionen ifrågasättes, avgiva påminnelser i ärendet hos Kungl. Maj:t ännu icke föreligga.

Vad vidare angår frågan om införande av skyldighet för bolag och föreningar att till kronan och vederbörande kommun hembjuda vissa förvärv av skogsmark, har den av riksdagen begärda utredningen jämväl verkställts. Övervägande flertalet av de hörda myndigheterna och korporationerna har avstyrkt införande i lagstiftningen av dylik hembudsskyldighet, och Kungl. Maj:t har sedermera funnit riksdagens skrivelse i denna del icke föranleda vidare åtgärd. Sedan utskottet tagit kännedom om de skäl, som i de avgivna yttrandena anförts såväl mot införande av hembudsskyldighet som till förmån för en sådan anordning, har utskottet funnit, att den verkställda utredningen icke giver stöd för den uppfattningen, att dylik hembudsskyldighet bör införas. Av denna anledning kan utskottet ej heller i denna del av ärendet biträda motionärens förslag om avgivande av påminnelser till Kungl. Maj:t.

Utskottet tillåter sig därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1929.

På andra lagutskottets vägnar:
K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow**, *Linder**, *Thorberg**, *Österström** och *Lindhagen*, fröken *Hesselgren** samt herr *Tamm*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde*, *Magnusson* i Kalmar, *Ros*, *Hage*, *Johanson* i Hallagården*, *Jeppsson*, *Johansson* i Sollefteå och *Osberg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Linder*, *Thorberg*, *Lindhagen*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage* och *Johansson* i Sollefteå, vilka hemställt,

1) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t avlåta påminnelse om de av riksdagen år 1925 ifrågasatta ändringarna i förbudslagen mot bolagsförvärv beträffande reglering av stödskogsbegreppet inom Värmlands och Kopparbergs län;

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t avlåta påminnelse om de av riksdagen år 1925 ifrågasatta ändringarna i förbudslagen mot bolagsförvärv beträffande skyldighet för bolag att till staten och vederbörande kommun hembjuda köp av överloppsmark utöver föreskriven stödskog.

Till stöd för detta yrkande har herr *Lindhagen*, utöver motionens motivering, ytterligare anfört:

»Beträffande första punkten bör uppmärksammas att den ifrågasatta lagändringen är brådskande såsom avsedd bland annat att förhindra alltför stora bolagsförvärv inom vissa socknar. Denna synpunkt synes varit främmande för vederbörande departement, då fyra år fått förgå i förhalade utredningar. Intresset lär ej ökas i fall riksdagen nu faller till föga. Endast en ny framställning från riksdagen kan möjligen påskynda det brådskande ingripandet.

Vad angår den andra punkten, så berör den en gammal andrakammarståndpunkt, till vilken första kammaren år 1925 äntligen anslöt sig. Frågan har enligt grundlagens bud remitterats till vederbörande ämbetsverk och givetvis mötts av den vanliga kritiken från dessa håll. Den av utskottet gjorda sammanfattningen av invändningarna ådagalägger med synnerlig tydlighet, att desamma äro gamla bekanta ända från förbudslagens första kamp mot bolagens och de högre ämbetsmännens motstånd. Såsom en grundton i de upprepade invändningarna betonas befogenheten och lämpligheten av bolagens ökade landvinningar i de skogsmarker, som en gång dock skänktes till ortsbefolkningen. De angivna förorden för bifall till riksdagsskrivelsen återgiva däremot just de uppfattningar, som framfördes till stöd för förbudslagstiftningen och tillika för det nu ifrågavarande gamla kravet. Det kan i detta sammanhang förtjäna citeras ur utskottets utredning rörande punkt 1, att 'ett flertal kommunalnämnder hava förfäktat den uppfattningen, att all skog, såväl hem-

skog och fäbodskog som utskog, bör hänföras till stödskog och sålunda vara undantagen från försäljning till korporationer av det slag 1925 års lag avsåge'.

Att den nuvarande regeringen, som representerar den konservativa och storindustriella uppfattningen och vars chef var en av ledarna för motståndet till norrlandslagstiftningen funnit riksdagens skrivelse ej böra bifallas är icke överraskande. Att däremot riksdagen, som i strid mot den övre världen genomdrivit en begränsning av bolagens jordförvärv, skulle imponeras av ett dylikt ståndpunktstagande och frångå sin år 1925 uttalade opinion bör väl icke vara försvarligt.»
